

61973J0167

HOTĂRÂREA CURȚII
din 4 aprilie 1974*

Cauza 167/73

**Comisia Comunităților Europene
împotriva
Republicii Franceze**

În cauza 167/73

COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE, reprezentată prin consilier juridic Marc Sohier, în calitate de agent, cu sediul ales la Luxemburg, la biroul consilierului juridic al Comisiei, Pierre Lamoureux, 4, boulevard Royal,

reclamantă,

și

REPUBLICA FRANCEZĂ, reprezentată de către Robert Luc, ambasador, în calitate de agent, cu domiciliul ales la Luxemburg, la sediul ambasadei Franței,

pârâtă,

având ca obiect constatarea că Republica Franceză, prin nemodificarea articolului 3 alineatul (2) din Code du travail maritime din 13 decembrie 1926 în ceea ce privește resortisanții altor state membre, nu și-a respectat obligațiile care îi revin în temeiul dispozițiilor din Tratatul CEE în ceea ce privește libera circulație a lucrătorilor și, în special, în temeiul articolelor 1, 4 și 7 din Regulamentul (CEE) 1612/68 al consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, 19.10.1968, p. 2),

CURTEA,

compusă din R. Lecourt, președinte, A. M. Donner și M. Sørensen, președinți de cameră, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars (raportor), P. Pescatore, H. Kutscher, C. Ó Dálaigh, A. J. Mackenzie Stuart, judecători,

avocat general: G. Reischl

grefier: A. Van Houtte

* Limba de procedură: franceza.

pronunță prezenta

HOTĂRÂRE

1. Întrucât, prin cererea depusă la 14 septembrie 1973, Comisia a solicitat Curții, în temeiul articolului 169 din Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene, să constate faptul că, prin nemodificarea articolului 3 alineatul (2) din Code du travail maritime din 13 decembrie 1926 în ceea ce privește resortisanții altor state membre, astfel cum a fost modificat prin Ordonanța nr. 58-1358 din 27 decembrie 1958, Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul dispozițiilor din tratat referitoare la libera circulație a lucrătorilor și al articolelor 1, 4 și 7 din Regulamentul 1612/1968 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, 19.10.1968, p. 2);
2. întrucât, conform articolului 3 alineatul (2) din legea menționată, este necesar ca personalul unei nave, într-o proporție definită printr-un decret al ministrului marinei comerciale, să fie de naționalitate franceză;
3. întrucât, prin ordinul ministrului de resort din 21 noiembrie 1960 (JO al Republicii Franceze din 1 decembrie 1960, p. 10 770) astfel cum a fost modificat prin ordinul din 12 iunie 1969 (JO al Republicii Franceze din 13 iunie 1969, p. 5923) s-a decis ca, cu excepția derogărilor individuale acordate de autoritățile administrative teritoriale competente, locurile de muncă pe punte, din sala mașinilor și din serviciul radioelectric de la bordul navelor comerciale, de pescuit sau de agrement, sunt rezervate pentru persoane cu cetățenie franceză, iar locurile de muncă din serviciul general în proporția de trei locuri de muncă din patru;
4. întrucât, conform susținerilor Comisiei, în ceea ce-i privește pe resortisanții altor state membre, articolul 3 alineatul (2) este incompatibil cu articolul 48 din tratat conform căruia libera circulație a lucrătorilor implică eliminarea oricărei discriminări, pe bază de cetățenie în ceea ce privește încadrarea în muncă, remunerarea și celelalte condiții de muncă;
5. întrucât menținerea dispoziției incriminate este în egală măsură incompatibilă cu Regulamentul nr. 1612/68 și, în special, cu articolul 4, conform căruia actele cu putere de lege și actele administrative ale statelor membre care restricționează încadrarea în muncă a străinilor, ca număr sau ca procentaj, în funcție de întreprindere, de ramura de activitate sau de regiune ori la nivel național, nu se aplică resortisanților celorlalte state membre;
6. întrucât guvernul Republicii Franceze susține, în primul rând, că nu se justifică un interes al Comisiei de a acționa deoarece, în ciuda menținerii dispoziției în litigiu, prin aplicarea acesteia, nu se manifestă nici o discriminare între resortisanții francezi și cei din alte state membre, ținând seama de faptul că directivele date verbal autorităților navale impun „tratarea resortisanților din Comunitate în același mod ca pe cei francezi”, astfel încât acești resortisanți nu sunt „obligați să inițieze proceduri, nici să suporte amânări pentru a obține, prin derogare, dreptul de a ocupa un loc de muncă”;

7. întrucât, cu toate acestea, Guvernul Republicii Franceze consideră că exceptează resortisanții statelor membre de la inegalitatea de tratament conținută în textul legii menționate fără a fi obligat de dispozițiile din tratat;
8. întrucât acesta susține că normele din tratat cu privire la libera circulație a lucrătorilor nu se aplică în domeniul transporturilor și, în orice caz, nu în domeniul transporturilor maritime, deoarece Consiliul nu a decis în acest sens, în conformitate cu articolul 84 alineatul (2) din tratat;
9. întrucât rezultă din articolele 3 litera (e) și 74 din tratat că normele acestuia referitoare la activitățile economice reglementate de acesta și, în special, articolele 48 – 51 nu se aplică transporturilor decât în cadrul unei politici comune;
10. întrucât doar Consiliul are competența de a decide cu privire la punerea în aplicare a acestei politici în conformitate cu procedura prevăzută în acest scop la articolul 75;
11. întrucât acesta este cazul cu atât mai mult în ceea ce privește transporturile maritime, acestea fiind excluse în temeiul articolului 84 alineatul (2) de la aplicarea articolelor 74–84 din tratat, alineatul (2) menționat anterior dispunând doar că Consiliul, hotărând în unanimitate, poate decide dacă, în ce măsură și prin ce procedură se pot adopta dispoziții corespunzătoare pentru navigația maritimă și aeriană;
12. întrucât, în cele din urmă, aspectele speciale ale transporturilor de care trebuie să se țină cont în conformitate cu articolul 75, fac imposibilă aplicarea unui număr mare de dispoziții din tratat referitoare la activitățile economice la transporturi și, *a fortiori*, la transporturile maritime și aeriene;

A – Cu privire la admisibilitatea acțiunii

13. întrucât Guvernul Republicii Franceze a contestat existența unui interes al Comisiei;
14. întrucât acest motiv poate fi înțeles ca fiind privind admisibilitatea acțiunii, fie privind contestarea existența pretensei neîndepliniri a obligațiilor;
15. întrucât, în exercitarea competențelor pe care le are în temeiul articolelor 155 și 169 din tratat, Comisia nu trebuie să demonstreze existența unui interes legal deoarece, în interesul general comunitar, aceasta are din oficiu misiunea de a asigura aplicarea tratatului de către statele membre și de a constata existența oricărei neîndepliniri a obligațiilor care decurg din acesta, pentru încetarea acestora;
16. întrucât acțiunea este admisibilă;

B – Cu privire la interpretarea articolului 84 alineatul (2) din tratat

17. întrucât, pentru a determina dacă, în domeniul transporturilor, statele membre sunt obligate prin dispozițiile prevăzute la articolele 48 – 51 din tratat, este necesar să se analizeze locul titlului IV din partea a doua a tratatului referitor la transporturi, în sistemul general al acestuia și locul articolului 84 alineatul (2) în cadrul acestui titlu;
18. întrucât, în conformitate cu articolul 2 din tratat, care este primul dintre principiile generale care îl guvernează, Comunitatea are misiunea de a promova o dezvoltare armonioasă a activităților economice în întreaga Comunitate prin instituirea unei piețe comune și prin apropierea treptată a politicilor economice ale statelor membre;
19. întrucât instituirea pieței comune vizează, deci, totalitatea activităților economice din Comunitate;
20. întrucât „partea a doua” din tratat, dedicată fundamentelor Comunității, are în mod esențial ca obiect stabilirea bazelor acestei piețe comune, adică, pe de o parte, libera circulație a mărfurilor (titlul I) și, pe de altă parte, libera circulație a persoanelor, serviciilor și a capitalului (titlul III);
21. întrucât au fost concepute pentru a fi aplicabile pentru toate activitățile economice, aceste norme fundamentale nu pot deveni inaplicabile decât în temeiul unor stipulații specifice din tratat;
22. întrucât o astfel de derogare face, în special, obiectul alineatului (2) din articolul 38 conform căruia normele prevăzute pentru instituirea pieței comune se aplică produselor agricole, cu excepția dispozițiilor conținute în titlul II al aceleiași părți;
23. întrucât, în ceea ce privește transporturile, ce fac obiectul titlului IV al acestei părți, este necesar, prin urmare, să se examineze articolul 84 alineatul (2) în cadrul acestui titlu, dacă dispozițiile acestuia din urmă comportă o astfel de derogare;
24. întrucât menționând obiectivele tratatului, articolul 74 face trimitere la dispozițiile articolelor 2 și 3, a căror realizare este asigurată, în primul rând, de dispozițiile fundamentale aplicabile ansamblului activităților economice;
25. întrucât normele care vizează politica comună a transporturilor, departe de a înlătura aceste norme fundamentale, au deci ca obiect punerea în aplicare și completarea acestora prin acțiuni comune;
26. întrucât, prin urmare, în măsura în care aceste obiective pot fi atinse prin normele generale menționate, acestea trebuie să fie aplicate;
27. întrucât transporturile reprezintă, în principal, prestații de servicii, s-a considerat necesar, ținând seama de aspectele speciale ale acestei ramuri de activitate, ca acestea să fie supuse unui regim special;

28. întrucât în acest scop a fost prevăzută o derogare specială prin articolul 61 alineatul (1), potrivit căruia libera circulație a serviciilor în domeniul transporturilor „este reglementată de dispozițiile din titlul privind transporturile” confirmând, astfel, că, în măsura în care nu sunt prevăzute derogări, se aplică normele generale din tratat;
29. întrucât la articolul 84 alineatul (1) se prevede că dispozițiile din titlul referitor la transporturi se aplică transporturilor feroviare, rutiere și pe cale navigabilă;
30. întrucât la alineatul (2) se prevede că, în ceea ce privește transporturile maritime, Consiliul poate decide dacă, în ce măsură și prin ce procedură pot fi adoptate dispoziții corespunzătoare;
31. întrucât, departe de a exclude aplicarea tratatului în aceste privințe, se prevede doar că dispozițiile specifice din titlul referitor la transporturi nu se aplică de drept în cazul acestora;
32. întrucât, prin urmare, în cazul în care, în temeiul articolului 84 alineatul (2), transporturile maritime și aeriene sunt, atâta timp cât Consiliul nu a decis altfel, excluse de la normele din titlul IV din partea a doua a tratatului referitoare la politica comună a transporturilor, acestea rămân în cadrul aceluiași titlu cu celelalte mijloace de transport, fiind aplicabile normele generale ale tratatului;
33. întrucât rezultă că aplicarea articolelor 48-51 în domeniul transporturilor maritime constituie pentru statele membre nu o opțiune, ci o obligație;

C – Cu privire la neîndeplinirea obligațiilor

34. întrucât contestând un interes al Comisiei, Guvernul Republicii Franceze a contestat, de asemenea, faptul că, în speță, neîndeplinirea obligațiilor rezultă doar din menținerea în ordinea juridică națională a textului în litigiu fără a fi luată în considerare aplicarea acestuia în practică;
35. întrucât o apreciere corectă a situației juridice este necesar să conducă autoritățile franceze la constatarea că dispozițiile articolului 48 din tratat și ale Regulamentului 1612/68 sunt direct aplicabile în ordinea juridică a tuturor statelor membre, iar dreptul comunitar prevalează asupra dreptului național, aceste dispoziții generând pentru părțile interesate drepturi pe care autoritățile naționale au obligația de a le respecta și a le proteja și că, prin urmare, orice dispoziție contrară din dreptul intern nu se aplică acestora;
36. întrucât ca răspuns la o scrisoare de punere în întârziere, conform articolului 169 alineatul (1) din tratat, adresat la 8 octombrie 1971 de Comisie guvernului francez, acesta a amintit într-o scrisoare din 30 noiembrie 1971 că își manifestase în repetate rânduri intenția de a iniția revizuirea articolului 3 alineatul (2) din Code du travail maritime;
37. întrucât, prin aceeași scrisoare, guvernul s-a declarat pregătit să depună proiectul de lege necesar în sesiunea parlamentară 1972-1973;

38. întrucât în urma avizului motivat al Comisiei din 15 decembrie 1972 guvernul francez a afirmat că a depus la Parlament proiectul de lege în cauză și că urma să facă tot ce ține de competența lui pentru ca acesta să fie adoptat;
39. întrucât reiese din expunerea de motive a proiectului de lege prezentat la Adunarea Națională din 7 decembrie 1972 că guvernul „dorește [...] să modifice Code du travail maritime pentru a elimina discriminările existente împotriva resortisanților statelor membre ale Comunității”
40. întrucât rezultă atât din dezbaterile în fața Curții cât și din luările de poziție exprimate în cursul lucrărilor parlamentare că, în stadiul actual, libera circulație a lucrătorilor în sectorul în cauză continuă să fie considerată de autoritățile franceze ca nefiind o problemă de drept, ci una care depinde de voința lor unilaterală;
41. întrucât reiese că deși situația juridică obiectivă este clară în sensul că articolul 48 și Regulamentul 1612/68 sunt direct aplicabile pe teritoriul Republicii Franceze, menținerea în aceste condiții a textului Code du travail maritime determină o situație ambiguă menținând, în ceea ce îi privește pe destinatarii legii în cauză, o stare de incertitudine în ceea ce privește posibilitățile care le sunt rezervate de a face apel la dreptul comunitar;
42. întrucât această insecuritate nu poate fi decât accentuată de caracterul intern și verbal al instrucțiunilor pur administrative care fac inaplicabilă legea națională;
43. întrucât libera circulație a persoanelor și, în special, a lucrătorilor constituie, astfel cum reiese atât din articolul 3 litera (c) din tratat cât și din poziționarea articolelor 48-51 în partea a doua a acestuia, unul dintre fundamentele Comunității;
44. întrucât aceasta implică, conform articolului 48 alineatul (2) eliminarea oricărei discriminări pe bază de cetățenie, indiferent de natura sau de gravitatea acesteia, între lucrătorii din statele membre, în ceea ce privește încadrarea în muncă, remunerarea și celelalte condiții de muncă;
45. întrucât caracterul absolut al acestei interdicții are, de altfel, ca efect nu doar permiterea unui acces egal la încadrarea în muncă în fiecare stat resortisanților altor state membre, ci și, conform obiectivului urmărit la articolul 117 din tratat, să garanteze resortisanților naționali că nu vor suporta consecințele defavorabile care pot rezulta din oferta sau din acceptarea de către resortisanții din alte state membre a unor condiții de muncă sau de remunerare mai puțin avantajoase decât cele în vigoare în dreptul național, astfel de oferte sau de acceptări fiind interzise;
46. întrucât rezultă din caracterul general al interdicției de discriminare prevăzută la articolul 48 și din obiectivul urmărit prin eliminarea acesteia că discriminarea este interzisă chiar și atunci când nu constituie decât un impediment de importanță secundară în ceea ce privește egalitatea la accesul la muncă și celelalte condiții de muncă;

47. întrucât insecuritatea creată prin menținerea textului neschimbat de la articolul 3 din Code du travail maritime constituie un astfel de impediment;
48. întrucât reiese că, menținând neschimbate, în aceste condiții, în ceea ce îi privește pe resortisanții altor state membre, prevederile articolului 3 alineatul (2) din Code du travail maritime, Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 48 din tratat și din articolul 4 din Regulamentul nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968;

Cu privire la cheltuielile de judecată

49. întrucât, potrivit articolului 69 alineatul (2) din regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată, în cazul în care s-a solicitat acest lucru.
50. întrucât, în speță, Republica Franceză a căzut pretenții;
51. întrucât aceasta este obligată la plata cheltuielilor de judecată;

pentru aceste motive,

CURTEA,

hotărăște:

(1) menținând neschimbate, în ceea ce îi privește pe resortisanții altor state membre, prevederile articolului 3 alineatul (2) din Code du travail maritime, Republica Franceză nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul articolului 48 din tratat și al articolului 4 din Regulamentul nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968;

(2) Republica Franceză este obligată la plata cheltuielilor de judecată.

Lecourt Donner Sørensen Monaco Mertens de Wilmars
Pescatore Kutscher Ó Dálaigh Mackenzie Stuart

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, la 4 aprilie 1974.

Grefier
A. Van Houtte

Președinte
R. Lecourt